

Vitez
JOSIP GORNJACIĆ

PL. SLAVINJSKI

Josip Gorup, prvorojenec v kmečki družini pri *Smodnikovih*, se je rodil 6. aprila 1834 v Slavini, vasi v bližini Postojne, ki je bila častitljivo cerkveno-upravno središče pivške pokrajine. Ker v njegovem otroštvu v Slavini še ni bilo šole, jo je najbrž obiskoval v Postojni, prvi razred gimnazije pa je v šolskem letu 1846/47 končal v Gorici. S pomočjo svojega premožnega strica, velepodjetnika Janeza Nepomuka Kalistra (1806–1864), je šolanje nadaljeval v Ljubljani in leta 1854 maturiral na elitni klasični gimnaziji. S pridobljeno solidno splošno izobrazbo se je preselil k stricu v Trst in leta 1862 postal glavni prokurator njegovega podjetja. Ker sta stricu Kalistru umrla oba otroka, sta s Francem Kalistrom (1839–1901), bratrancem po materini strani, postala po stričevi smrti leta 1864 glavna dediča njegovega velikanskega premoženja in nadaljevala vodstvo firme *Kalister & dediči*. Ko sta se z bratrancem v ekonomsko razvijajočem se Trstu razšla, se je Gorup leta 1876 preselil na Reko in s stričevim ogromnim volilom, ki je bilo tudi izhodišče za njegov izjemni gospodarski zagon, v tem cvetočem pristaniškem mestu uspešno nadgrajeval svoj veliki finančni imperij. Njegovi stiki s poslovneži in izobraženci so iz njega naredili pravega svetovljana in ga dvignili prav v vrh reškega bančništva, zavarovalništva, gradbeništva in pomorstva. Z velikimi gospodarskimi uspehi je ta finančni genij postal najbogatejši Slovenec 19. stoletja in v mednarodnih krogih užival velik ugled. Za vse njegove zasluge ga je cesar 20. junija 1903 povzdignil v plemiški stan, Gorup pa si je pri tem nadel naziv Slavinski (von Slavinjski), kar je kazalo njegovo narodno zavest in veliko navezanost na njegovo rodno Slavino.

Josip Gorup je bil dvakrat poročen in obe ženi sta izhajali iz uglednih družin. Prvo, Anno Pergkofer von Perghoffen iz graščine Steinhof v Zakamnu (*Stein*) pri Celovcu, je spoznal, ko je vodil gradnjo železniške proge Maribor–Celovec. Po njeni prezgodnji smrti leta 1881 je na poti z Reke na ljubljanski železniški postaji srečal trideset let mlajšo lepotico Klavdijo Keesbacher iz družine ljubljanskega zdravnika in pozneje ravnatelja ljubljanske Filharmonične družbe Friedricha Keesbacherja. V dveh zakonih se je Gorupu rodilo 14 otrok, ki jih poznamo iz dveh ohranjenih fotografij iz okrog leta 1895. Za tiste čase je bila namreč prava redkost, da je bilo sočasno živih vseh 14 otrok, čeprav je bila med njimi dvaindvajsetletna razlika. Ko se je Josip Gorup s svojim ogromnim kapitalom preselil iz Trsta na Reko, je njegova gradbena dejavnost veliko pomenila za reški gospodarski razvoj.

Kot vsestranski meščan je prispeval izjemen delež v ustvarjanju reške kulturne dediščine in njegovi gradbeni objekti, ki tvorijo zgodovinsko urbano tkivo, še vedno sodijo med glavne sestavine reškega mestnega

središča.

Gorup je slovel kot prefinjen ljubitelj umetnosti z visoko razvitim čutom za estetiko in je cenil stvaritve iz vseh vej umetniškega ustvarjanja. Pri izbiranju snovalcev arhitekture, kiparstva in slikarstva je vedno izbiral med najboljšimi. S svojim vizionarskim občutkom, da Reka z naglo razvijajočim se pristaniščem postaja čedalje bolj svetovljansko mesto, je vložil svoj kapital v zgraditev *Grand hotela Europe* na robu pristaniške obale. Gradnjo tega velikanskega poslopja, ki je na obali zavzemalo celotno mestno insulo, je zaupal najslavitejšemu tržaškemu arhitektu Giuseppeju Bruniju, projektantu veličastnega tržaškega magistrata. Arhitekt Bruni je za najbogatejšega Slovenca, kot se je takrat o Josipu Gorupu govorilo in pisalo v reških časopisih, projektiral tudi njegovo družinsko vilo na nekdanji reški lokaciji Via del Pino (danes Podpinjol), ki je tedaj na območju Mlake daleč naokoli samevala sredi velikega in vzorno negovanega parka in sadovnjaka. V tej Gorupovi družinski vili, v kateri kljub velikemu bogastvu ni bilo nobenega razkošja, je med zadnjimi stanovalci leta 1949 umrl Gorupov sin Aleksander. Po drugi svetovni vojni je razlaščen vilo prešla v last reške bolnišnice in danes, obdana s stavbami reškega kliničnega centra, počasi propada.

Na Reki se je Gorup s svojim ogromnim kapitalom vključil tudi v zgraditev velikih stanovanjskih najemniških objektov. Njegova mogočna blokovska poslopja, zgrajena med letoma 1871–1881 v najstrožjem središču Reke na območju gledališče–tržnica, so še dandanes v uporabi. V neposredni bližini svoje družinske vile je bil lastnik več štirinadstropnih stanovanjskih hiš in na reškem Korzu, danes številka 38, ene starejše dvonadstropnice.

Hiše in zemljišča je imel ne le v Trstu, na Reki in v Ljubljani, temveč tudi v Opatiji, Voloskem in Miljah. V Furlaniji v občini Fiumicello poleg Cervignana je bil lastnik nekdanjega benediktinskega samostanskega kompleksa iz 17. stoletja, ki ga je z dokupljenimi zemljišči pretvoril v donosno agrarno latifundijo, ki je v devetkilometrski razdalji od Fiumicella proti Gradežu segala vse do morja. Počitniške vile je imel tudi v Krivi Vrbi (*Krumpendorf*) in Pričicah (*Pritschitz*) ob Vrbskem jezeru, ki jih je kot doto razdelil hčeram iz prvega zakona.

Kljub temu da sta bili glavni težišči Gorupovega delovanja Reka in Trst, je bil od svojih dijaških let zelo navezan na Ljubljano. Pozneje so ga z njo povezovali finančni posli in stiki z ljubljanskim županom Petrom Grassellijem, ki mu je 28. decembra 1888 podelil častno meščanstvo. Zaradi svoje dobrodelnosti in slovenstva je velik del svojega bogastva namenil v različne kulturne in humanitarne namene, zato mu je na Kranjskem podelilo častno meščanstvo več kot petdeset občin. V Ljubljani so bili pomembni njegovi osebni stiki z županom Ivanom Hribarjem pri ustanavljanju podpornega društva Radogoj in višje dekliške šole v Ljubljani. Ko je Ljubljano leta 1895 prizadel katastrofalen potres, je Gorup vložil kapital v gradnjo štirih velikih stanovanjskih blokov, namenjenih ljubljanskemu uradništvu, ki stojijo še danes. Na psevdo-baročnih portalih teh pravkar restavriranih stavb izstopata Gorupovi inicialki JG z letnicama 1896–1897. Za to veliko humanitarno akcijo se mu je mesto oddolžilo z imenovanjem Gorupove ulice, ki ji je v osemdesetih letih 20. stoletja socialistična oblast spremenila ime. Toda namesto da bi ji potem v samostojni slovenski državi v počastitev tega pomembnega Slovenca vrnilo staro ime, so Gorupovo ulico pripojili novi ljubljanski magistrati, tako da je postala podaljšana Slovenska cesta.

V veliko stanovanje njegove hiše na vogalu nekdanje Viale Deák /Via del Pino (danes Krešimirova 56) se je po Gorupovi smrti preselila njegova vdova Klavdija. Tam sta jo obiskovala njena vnuka Ksenija in Nikola, otroka najmlajše Gorupove hčere Štefanije, poročene s hrvaškim baronom Davorinom Turkovičem. Priletna vnuka še živita v Zagrebu in prav v stanovanju gospe Ksenije se je avtorica tega prispevka leta 2006 seznanila s štirimi pomembnimi portreti Gorupove dediščine in spoznala številne podrobnosti iz njegovega osebnega življenja. Po pisnih in ustnih podatkih so bili Gorupova družina in njeni posamezniki večkrat portretirani in fotografirani. Od upodobitev zakoncev, njihovih otrok in vnukov je ohranjenih osem slikarskih portretov in ena karikaturna risba, Gorupov marmorni kip in reliefna bronasta plaketa, nekaj mavčnih portretov njegovih otrok in veliki družinski figuralni relief v njegovi grobnici.

Zgodnje portrete, ki so nastali na Reki in se niso ohranili, sta v sedemdesetih letih 19. stoletja upodobila slovenska slikarja Ludvik Grlic (1851–1910) in Ivan Franke (1841–1927). V vnukinjinem stanovanju v Zagrebu je visel veliki portret Josipa Gorupa (120 x 90 cm), slikarska mojstrovina znanega srbskega slikarja Paje Jovanovića (1859–1957), najizrazitejšega predstavnika akademskega realizma pri južnih Slovanih. Oljni portret s signaturo P. Jovanovitz 1903 in napisom *AETATIS SUAE LXIX* z upodobljenim Gorupovim grbom razkriva, da je portret nastal na Dunaju prav v letu, ko ga je cesar poplemenitil in povzdignil v viteški stan. Portret je po letu 2006 odkupila Nova kreditna banka Maribor in je zdaj v Sloveniji. V lasti Ksenije Turković je bila še bronasta plaketa z Gorupovim reliefnim portretom (19,5 x 15 cm) s signaturo *R. MARSCHALL / FEC.*, delo upoštevane dunajskega medaljerja (1873–1967). Njene bronaste odlitke je Gorup ob svoji sedemdesetletnici razdelil svojim otrokom. Leta 2006 jo je Gorupova vnukinja darovala Narodnemu muzeju Slovenije v Ljubljani. V njenem stanovanju je visel še pastelni portret njene babice, Gorupove druge žene Klavdije (62 x 48 cm), signiran z nezanesljivo čitljivim podpisom *Zailutti 906* (neznan slikar); leta 2006 ga je odkupil Notranjski muzej v Postojni. V Zagrebu sta v istem stanovanju ostala še dva nesignirana portreta Gorupovih hčera Milene in Štefanije (80 x 70 cm), ki ju je domnevno upodobil avstrijski portretist Erich (1839–1938) ali njegov sin Hermann (1878–?) Torgler.

Portret Gorupove hčere Jožefine je pri njegovih pravnukih v Rimu, portret sina Vladimirja pa pri pravnuku v Londonu.

Zbirka *Mažuranić-Brlić-Ružić* v spominski knjižnici na Sušaku hrani karikaturu Gorupovega najmlajšega sina Aleksandra (1886–1949). Risbo s svinčnikom je narisal dr. Viktor Ružić, znana vsestranska sušaška osebnost.

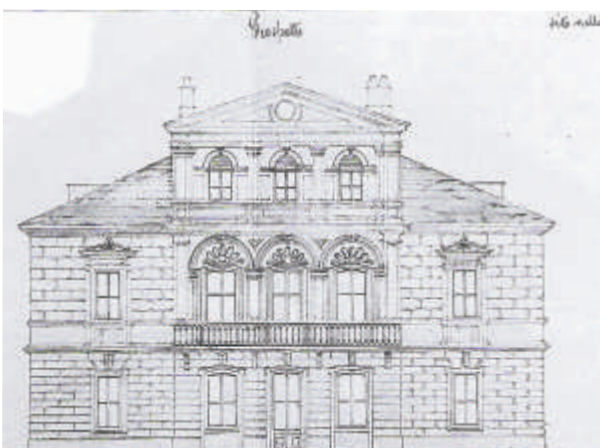
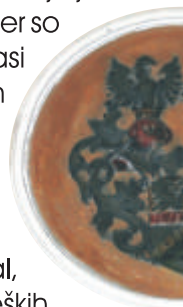

Po smrti Gorupove prve žene Ane leta 1881, ki je zapustila osem mladoletnih otrok, je užaloščeni soprog naročil gradnjo grobnice hrvaškemu kiparju Ivanu Rendiću (1849–1932), takrat najboljšemu oblikovalcu nagrobnih spomenikov. V grobnico s kripto in nad njo kapelo v neoromanskem in bizantinskem slogu z mozaiki in skulpturalnim okrasjem je Rendić postavil marmorni, 250 centimetrov visok figuralni relief z izklesano upodobitvijo ločitve Josipa Gorupa in njegovih osmih otrok od prezgodaj umrle matere, ki jo dva angela smrti s koso in trobento nosita v višave. V ozadju tega žanrskega prizora je kipar v plitvoreliefnih modelacijah upodobil pejzaž s sončnim zahodom nad Kvarnerjem in veduto cerkve Matere Božje na Trsatu. Sočasno, ko je Rendić kot odličen portretist portretiral očeta in njegovih osem otrok, je takrat najbrž nastal tudi Gorupov doprni kip iz belega marmorja s signaturo Rendić I. (56 cm), ki ga hrani Muzej moderne in sodobne umetnosti na Reki.

Gorupov veličastni mavzolej, kot so o njem leta 1882 obširno pisali časopisi, je po svoji lepoti sodil med najmogočnejše historicistično oblikovane grobnice na reškem pokopališču Kozala. Zaradi predragega vzdrževanja je dolga leta zapuščena kulturna dobrina s šestnajstimi nišami v kripti, kjer so pokopani le Josip Gorup, obe soprogi in dva sinova, počasi propadala. Njeno obnovo je leta 2006 financiralo Mesto Reka in Gorupova umetniška dediščina s slovenskim napisom Rodovina Gorupova je zdaj brez dedičev kot kulturna dobrina vpisana v *Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske*.

Josip Gorup je umrl zaradi pljučnice 25. aprila 1912 v svoji vili na Reki, star devetinsedemdeset let. Kronist je v *Riečkem Novem listu* zapisal, da ga je na zadnji poti skozi središče mesta spremljala množica reških meščanov ter reški in sušaški velmožje, da bi videli *zaista veličanstven pogreb najbogatijega čovjeka u ovim krajevima*.

Josip Gorup, prvorođeni sin u seoskoj obitelji *Smodnikovih*, rođen je 6. travnja 1834. u Slavini, selu blizu Postojne, koja je bila važno crkveno i upravno središte Pivske pokrajine. Budući da u doba njegova djetinjstva u Slavini još nije bilo škole, najvjerojatnije ju je pohađao u Postojni, a prvi je razred gimnazije u školskoj godini 1846./47. završio u Gorici. Uz pomoć svoga bogatog strica, velepoduzetnika Janeza Nepomuka Kalistra (1806.-1864.), nastavio je školovanje u Ljubljani, gdje je 1854. godine maturirao na elitnoj klasičnoj gimnaziji. Sa stečenom solidnom općom naobrazbom preselio je k stricu u Trst te 1862. godine postao glavni prokurator njegova poduzeća. Budući da su stricu oba djeteta umrla, on je s Francem Kalistrom (1839.-1901.), bratićem s majčine strane, postao iza stričeve smrti 1864.

godine, glavni nasljednik njegove goleme imovine i nastavio vođenje tvrtke *Kalister & nasljednici*. Kad se razišao s bratićem u Trstu koji je gospodarstveno rastao, Gorup je 1876. preselio u Rijeku, pa je na stričevoj golemoj ostavštini, koja je također bila ishodištem njegove gospodarske vitalnosti, u tom cvatućem lučkom gradu uspješno nadograđivao svoj velik financijski imperij. Kontakti s poslovnim ljudima i intelektualcima učinili su od njega pravog kozmopolita, te ga uzdigli u sam vrh riječkoga bankarstva, osiguranja, izgradnje i pomorstva. Zbog velikih je gospodarstvenih uspjeha ovaj financijski genij postao najbogatiji Slovenac 19. stoljeća i u međunarodnim je krugovima uživao veliki ugled. Car ga je zbog tih zasluga uzdigao 20. lipnja 1903. u plemićki stalež, a Gorup je pri tom uzeo naslov Slavinski (von *Slavinjski*), što je upućivalo na njegovu nacionalnu svijest i jaku povezanost s rodnom Slavinom.

Josip Gorup se dvaput ženio i obje su mu supruge potjecale iz uglednih obitelji. Prvu, Annu Pergkofer von Perghoffen iz dvorca Steinhof u Zakamnu (*Stein*) kraj Celovca, upoznao je dok je vodio gradnju željezničke pruge Maribor - Celovec. Nakon njene prerane smrti 1881., na putu iz Rijeke na ljubljanskom je kolodvoru sreo trideset godina mladu ljepoticu Klavdiju Keesbacher iz obitelji ljubljanskoga liječnika i kasnijega ravnatelja ljubljanskoga Filharmonijskog društva (Filharmonične družbe) Friedricha Keesbachera. U dvama se brakovima Gorupu rodilo četrnaestero djece koju poznajemo po dvjema sačuvanim fotografijama iz oko 1895. godine. U ono doba bilo je naime prava rijetkost da je istovremeno bilo živo svo četrnaestero djece, mada je među njima bila dvadesetdvo godišnja razlika.

Kad je Josip Gorup sa svojim golemim kapitalom preselio iz Trsta u Rijeku, njegova je graditeljska djelatnost mnogo značila za riječki gospodarski razvoj. Kao svestrani građanin znatno je pridonio razvoju riječke kulturne baštine i gradnji njezinih građevinskih objekata koji tvore povijesno urbano tkivo i još su uvijek glavni predstavnici riječkoga gradskog središta.

Gorup je važio za profinjenoga ljubitelja umjetnosti s visoko razvijenim osjećajem za estetiku i cijenio je ostvarenja iz svih rodova umjetničkoga stvaralaštva. Pri izboru projekatnata za arhitekturu, kiparstvo i slikarstvo, uvijek je birao među najboljima. Imajući viziju da Rijeka s naglo razvijajućom lukom postaje sve više kozmopolitski grad, uložio je kapital u izgradnju Grand hotela Europe uz rub pristanišne obale. Gradnju te divovske zgrade, koja je na obali zauzimala cijelu gradsku inzulu, povjerio je najrenomiranijem tršćanskom arhitektu Giuseppeu Bruniu, projektantu monumentalnoga tršćanskog magistrata. Arhitekt Bruni je za najbogatijega Slovenca, kako se tada o Josipu Gorupu govorilo i pisalo u riječkim novinama, projektirao i obiteljsku vilu na nekadašnjoj riječkoj lokaciji Via del Pino (danas Podpinjol), koja je tada na području Mlake nadaleko samovala usred velikoga i uzorno njegovana parka i voćnjaka. U Gorupovoj obiteljskoj vili, u kojoj uprkos velikom bogatstvu nije bilo nikakve raskoši, među posljednjim stanarima umro je 1949. godine Gorupov sin Aleksandar. Iza Drugoga svjetskog rata izvlaštena je vila prešla u vlasništvo riječke bolnice i danas, okružena

zgradama riječkoga kliničkog centra polako propada.

U Rijeci se je Gorup sa svojim golemim kapitalom uključio i u gradnju velikih najamnih stambenih objekata. Njegove impozantne blokovske zgrade sagrađene između 1871. i 1881. u najstrožem centru Rijeke, u predjelu kazalište - tržnica, služe i danas svojoj namjeni. U neposrednoj blizini obiteljske vile imao je i više četverokatnih stambenih kuća, a na riječkom Korzu, danas broj 38, i jednu stariju dvokatnicu.

Kuće i zemljišta imao je i u Trstu, Rijeci i Ljubljani, ali i u Opatiji, Voloskom i Miljama. U Furlaniji, u općini Fiumicello, pokraj Cervignana, bio je vlasnik nekadašnjega benediktinskoga samostanskog kompleksa iz 17. stoljeća što ga je s dokupljenim zemljištem pretvorio u profitabilnu agrarnu latifundiju koja je na devet kilometara od Fiumicella prema Gradu sezala sve do mora. Vile za odmor posjedovao je i u Krivoj Vrbi (Krumpendorf) i Pričicama (Pritschitz) na Vrbskom jezeru, a njih je kao dotu podijelio kćerima iz prvoga braka.

Uprkos tome što su glavna težišta Gorupova djelovanja bila u Rijeci i Trstu, zbog svojih đaćkih dana bio je vrlo vezan za Ljubljanu. Kasnije su ga za nju vezali financijski poslovi i veze s ljubljanskim gradonačelnikom Petrom Grassellijem, koji mu je 28. prosinca 1888. dodijelio počasno građanstvo. Zbog svoga milosrđa i slovenstva velik je dio bogatstva namijenio u razne kulturne i humanitarne svrhe, za što mu je u Kranjskoj više od pedeset općina dodijelilo počasno građanstvo. U Ljubljani su bili značajni njegovi osobni kontakti s gradonačelnikom Ivanom Hribarom pri utemeljenju potpornoga društva Radogoj i više djevojačke škole u Ljubljani. Kad je 1895. Ljubljanu zadesio katastrofalan potres, Gorup je uložio kapital u gradnju i danas postojeća četiri velika stambena bloka namijenjena ljubljanskim činovnicima. Na pseudobaroknim portalima ovih upravo restauriranih zgrada stoje Gorupovi inicijali JG s godinama 1896.-1897. Za tu veliku humanitarnu akciju grad mu se odužio imenovanjem Gorupove ulice, kojoj je osamdesetih godina 20. stoljeća socijalistička vlast promijenila ime. Umjesto da u samostalnoj slovenskoj državi u čast toga značajnog Slovenca vrate ulici njeno staro ime, Gorupovu su ulicu pripojili novoj ljubljanskoj magistrali i postala je produžena Slovenska cesta.

U velik stan njegove kuće na uglu nekadašnje *Viale Deák* / *Via del Pino* (danas Krešimirova 56) po Gorupovoj je smrti preselila njegova udova Klavdija i ondje su je posjećivali unuci Ksenija i Nikola, djeca najmlađe Gorupove kćeri Štefanije, udate za hrvatskoga baruna Davorina Turkovića. Vremešni unuci još žive u Zagrebu i baš u stanu gospođe Ksenije autorica se ovoga priloga 2006. godine suočila s četiri važna portreta Gorupove ostavštine i upoznala mnoge detalje iz njegova osobnoga života. Prema pisanim i usmenim podacima Gorupova obitelj ili njeni članovi bili su više puta portretirani i fotografirani. Od prikaza bračnih partnera, njihove djece i unuka sačuvano je osam slikarskih portreta i jedan karikaturni crtež, Gorupov mramorni kip i reljefna brončana plaketa, nekoliko gipsanih portreta njegove djece i velik obiteljski figuratni reljef u njegovoj grobnici.

VILLA GORUP DE FRANZONI

RELIQUIE DE LA VILLA

La villa Gorup de Franzoni, construite en 1859, est un chef-d'œuvre de l'architecture néo-classique. Elle a été conçue par l'architecte viennois Johann Nepomuk Schwanhäusser. La villa est située dans le quartier de Rijeka, en Croatie. Elle a été achetée par le baron Gorup de Franzoni, un riche industriel et collectionneur d'art. La villa a été habitée par la famille Gorup de Franzoni jusqu'à la Seconde Guerre mondiale. Elle a été restaurée en 1998 et est maintenant un musée. Elle est inscrite au patrimoine mondial de l'UNESCO.

Rane portrete, koji su nastali u Rijeci i nisu se sačuvali, tijekom sedamdesetih su godina 19. stoljeća izradili slovenski slikari Ludvik Grilc (1851.-1910.) i Ivan Franke (1841.-1927.). U unukinu stanu u Zagrebu visio je velik portret Josipa Gorupa (120x90 cm), slikarsko remek-djelo poznatoga srpskog slikara Paje Jovanovića (1859.-1957.), najizrazitijega predstavnika akademskoga realizma u južnih Slavena. Uljani portret sa signaturom *P. Jovanovitz* 1903. i natpisom *AETATIS SUAE LXIX* s prikazom Gorupova grba otkriva da je portret nastao u Beču upravo u godini kad mu je car dodijelio status plemenitoga i uzdigao ga u viteški stalež. Portret je iza 2006. godine otkupila Nova kreditna banka Maribor i sada je u Sloveniji. U vlasništvu Ksenije Turković bila je i brončana plaketa s Gorupovim reljefnim portretom (19,5x15 cm) i signaturom *R. MARSCHALL/FEC.*, djelo cijenjenoga bečkog medaljera (1873.-1967.), čije je brončane odljeve Gorup za sedamdeseti rođendan podijelio svojoj djeci. Godine 2006. Gorupova ga je unuka darovala Narodnom muzeju Slovenije u Ljubljani. U njenom stanu je visio i pastelni portret njezine bake, Gorupove druge žene Klavdije (62x48 cm), signiran s nepouzdanom čitljivim potpisom *Zailutti 906* (nepoznat slikar), koji je 2006. otkupio Notranjski muzej u Postojni. U Zagrebu su u istom stanu ostala još dva nesignirana portreta Gorupovih kćeri Milene i Štefanije (80x70 cm), koja su navodno izradili austrijski portretisti, otac Erich (1839.-1938.) ili sin Hermann (1878.-?) Torgler.

Portret Gorupove kćeri Jožefine je u njegovih praunuka u Rimu, portret sina Vladimira pak u praunuka u Londonu.

Zbirka *Mažuranić-Brlić-Ružić* u memorijalnoj knjižnici na Sušaku čuva karikaturu Gorupova najmlađega sina Aleksandra (1886.-1949.). Crtež u olovci nacrtao je dr. Viktor Ružić, poznata svestrana sušačka osobnost.

Po smrti Gorupove prve supruge Ane godine 1881., koja je ostavila osmero maloljetne djece, ožalošćeni je suprug naručio izgradnju grobnice od hrvatskoga kipara Ivana Rendića (1849.-1932.), tada najboljega oblikovatelja nadgrobnih spomenika. U grobnicu s kriptom i nad njom kapelom u neoromaničkom i bizantskom slogu s mozaicima i skulpturalnim ukrasima Rendić je postavio mramorni, 250 centimetara visok figuradni reljef s klesanim prikazom rastanka Josipa Gorupa i njegovo osmero djece od prerano umrle majke koju dva anđela smrti s kosom i trubom nose u visine. U pozadini toga žanrovskog prizora je kipar u plitkoreljefnoj modelaciji prikazao pejzaž sa zalaskom sunca nad Kvarnerom i vedutom Majke Božje na Trsatu. Istovremeno, dok je Rendić kao odličan portretist portretirao oca i njegovo osmero djece, vjerojatno je tada nastalo i Gorupovo poprsje iz bijelog mramora sa signaturom Rendić I. (56 cm), koje čuva Muzej moderne i suvremene umjetnosti u Rijeci.

Gorupov veličanstveni mauzolej, kako su o njemu 1882. opširno pisale novine, po svojoj je ljepoti spadao među najsnažnije historicistički oblikovane grobnice na riječkom groblju Kozala. Zbog preskupoga je održavanja ovo kulturno dobro sa šesnaest niša u kripti, gdje su pokopani samo Josip Gorup, obje supruge i dva sina, bilo zapušteno i polako je propadalo. Njegovu obnovu je 2006. godine financirao Grad Rijeka i Gorupovo je umjetničko naslijeđe sa slovenskim natpisom Rodovina Gorupova, sada bez nasljednika upisano kao kulturno dobro u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske.

Josip Gorup je umro od upale pluća 25. travnja 1912. u svojoj vili u Rijeci, star sedamdesetdevet godina. Kroničar Riečkoga Novog lista zapisao je da ga je na posljednji ispraćaj kroz središte grada ispratilo mnoštvo riječkih građana te riječki i sušački velmože, kako bi vidjeli "zaista veličanstven pogreb najbogatijega čovjeka u ovim krajevima."

Zbirka: Slovenski prispevek k upanijski dedi in/Slovenski doprinos upanijskoj ba tini

Zvezek/Svezak:5

Urednica: MARIJANA MIRKOVI, mariojana.mirkovic@ri.t-com.hr

Izdajatelj/Izdava: Svet slovenske narodne manjine Mesta Reka/

Vijeće slovenske nacionalne manjine Grada Rijeke

Za izdajatelja/Za izdava: DU ANKA GRETA

Soizdajateljja/Suizdava i: Svet slovenske narodne manjine Primorsko-goranske upanije/

Vijeće slovenske nacionalne manjine Primorsko-goranske upanije;

Slovensko kulturno-prosvetno društvo Snežnik, Lovran

Za soizdajatelja/Za suizdava e: MARIJANA MIRKOVI, VASJA SIMONI

Tekst: VESNA BUJI

Oblikovanje: ROK ZELENKO

Lektoriranje: DARKA TEPINA PODGOR EK, SANJA ZUBI

Prevod v hrva ino/Prijevod na hrvatski: NENAD LABUS

Tisk/Tisak: Tiskara Su ak

Naklada: 500 Izvodov/komada

Reka, decembar 2010/Rijeka, prosinac 2010.

Slovenski prispevek k županijski dediščini

Brošura je kot peti zvezek izšla v okviru projekta Slovenski prispevek k županijski dediščini, katerega avtor je Slovenska informativna točka Si-T (s podporo Urada Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu), nosilci pa Svet slovenske narodne manjšine Mesta Reka, Svet slovenske narodne manjšine Primorsko-goranske županije in Slovensko kulturno-prosvetno društvo Snežnik iz Lovrana.

Monografske brošure naj bi z besedo in sliko na kratko predstavile nekatere ustvarjalce slovenskega rodu, pa tudi ustanove in poslopja, ki so zaradi svojega delovanja in obstoja zapisani v zgodovini Reke in okolice.

Slovenski doprinos županijskoj baštini

Ova brošura izlazi kao peti svezak u okviru projekta Slovenski doprinos županijskoj baštini čiji je autor Slovenska informativna točka Si-T (uz potporu Ureda Vlade RS za Slovence u pograničnom području i u svijetu), a nositelji Vijeće slovenske nacionalne manjine Grada Rijeke, Vijeće slovenske nacionalne

manjine Primorsko-goranske županije i Slovensko kulturno-prosvjetno društvo «Snežnik» iz Lovrana. Cilj je ovih monografskih brošura riječju i slikom ukratko predstaviti neke stvaratelje slovenskoga roda koji su svojim životom i djelom izborili mjesto u povijesti Rijeke i okolice, te predstaviti pojedine ustanove kao i dio graditeljske baštine povezan s određenom temom.

Vir in literatura/lzvor i bibliografija:

Državni arhiv Rijeka: Predmet III., 36/1912; Predmet I., 401/1950.

Riečki Novi list, 1912., Rijeka.

Enciklopedija Slovenije. Ljubljana: Mladinska knjiga, 3, 1989; 4, 1990; 5, 1991; 10, 1996.

Glavočić, Daina: Grabna arhitektura. *Arhitektura historicizma u Rijeci 1845-1900*, Rijeka : Muzej moderne i suvremene umjetnosti, 2001., str. 346-359.

Glavočić, Daina: Stambena arhitektura. *Arhitektura historicizma u Rijeci 1845-1900*. Rijeka : Muzej moderne i suvremene umjetnosti, 2001., str. 118-155.

Granda, Stane: Josip Gorup-najbogatiji Slovenec, pa ne le zase. *Slavenski zbornik I* (zbral in uredil Janko Boštjančič, Kulturno društvo Slavina). Vrhnika : Galerija 2, 2005, str. 325-340.

Gržeta, Dušanka: Mavzolej Gorup na reškem pokopališču Kozala. *Slovenci na Hrvaškem dediščina in sedanost*.

Ljubljana : Slovenski etnografski muzej (Knjižnica Glasnika Slovenskega etnografskega društva 39), 2006, str. 211-217.

Kečkemet, Duško: Ivan Rendić, život i djelo. *Brački zbornik*, 8. Supetar: Skupština općine Brač, 1969, str. 1-564.

Lukežić, Irvin: Riječki Rotschild - Josip vit.Gorup. *Fluminensia Slovenica*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka, suizdavač : Kulturno-prosvetno društvo Bazovica, 2007, str. 171-186.

Zahvala: Muzej moderne in sodobne umetnosti, Reka/Muzej moderne i suvremene umjetnosti Rijeka; Mestni muzej, Reka/Muzej grada Rijeke; Državni arhiv Rijeka; Mestni muzej, Ljubljana; Notranjski muzej, Postojna; Nova kreditna banka Maribor; Pomorski muzej Sergej Mašera, Piran; Vesna Bučić; Angelika Hribar; Alfred Whycombe Gorup; Ksenija Turković.

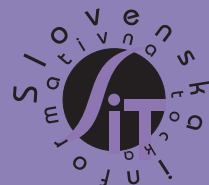
Izid so omogočili/Tisak su omogućili:

Urad Vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu/

Ured Vlade RS za Slovence u pograničnom području i u svijetu

Mesto Reka/Grad Rijeka

Primorsko-goranska županija

Vitez
JOŠIP
GORUP
pl. Slavnijski

